

مسئولیت سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در قبال نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه

محسن نذیری اصل*

چکیده

سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در زمره معدود نهادهای بین‌الدولی در حوزه خلع سلاح است که با وجود دسترسی بسیار گسترده اعضای دبیرخانه به اطلاعات مربوط به فعالیت‌های کشورهای عضو در حوزه صنایع شیمیایی، دارای رژیم متفاوت نسبت به سایر سازمان‌های بین‌المللی در زمینه امور محرمانه، به‌ویژه مقررات مربوط به اقدامات متخلفانه کارکنان دبیرخانه و مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی در خصوص اعمال متخلفانه آنان است. در این راستا، پرسش اساسی مقاله حاضر این است که آیا رژیم نقض امور محرمانه کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی متفاوت از مقررات مربوط حقوق بین‌الملل عام بوده و مفاد این کنوانسیون، به‌ویژه آیین ناظر بر موارد نقض و یا اتهام نقض امور محرمانه (بند ۲۲ بخش D ضمیمه کنوانسیون) رافع مسئولیت کارکنان دبیرخانه سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در قبال اعمال متخلفانه آنها می‌باشد؟ فرضیه نگارنده آن است که مقررات کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی بخش مهمی از مقررات حقوق بین‌الملل عمومی بوده و رژیم امور محرمانه سازمان منع سلاح‌های شیمیایی و مسئولیت ناشی از نقض این مقررات تابعی از این نظام است.

واژه‌های کلیدی: مسئولیت بین‌المللی، نقض تعهد، رژیم امور محرمانه، کنوانسیون منع سلاح‌های شیمیایی، اطلاعات محرمانه

* دکترای حقوق بین‌الملل دانشگاه شهیدبهبشتی و سفیر و نماینده دائم جمهوری اسلامی ایران نزد سازمان ملل در ژنو
Naziri_A@yahoo.com
تاریخ دریافت: ۹۱/۱۲/۱۵
تاریخ پذیرش: ۹۲/۳/۱۵
فصلنامه سازمان‌های بین‌المللی، سال اول، شماره سوم، پاییز ۱۳۹۲، صص ۱۱۹-۸۳

مقدمه

کنوانسیون منع سلاح‌های شیمیایی در خصوص منع تولید، ذخیره و استفاده از سلاح‌های شیمیایی و امحای آنها در تاریخ ۳ سپتامبر ۱۹۹۲ در کنفرانس خلع سلاح (۱) مورد پذیرش اعضا قرار گرفت. برخی ویژگی‌های این سند موجب شده است که کنوانسیون به‌طور چشمگیری با سایر اسناد موجود در حوزه خلع سلاح و کنترل تسلیحات متفاوت ارزیابی شود. کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی، نخستین سند حقوقی خلع سلاحی است که نه تنها امحای ذخایر موجود سلاح‌های شیمیایی را مورد توجه قرار داده و مقررات مشخصی را برای انهدام آنها وضع کرده است، بلکه انهدام تأسیسات تولید مواد شیمیایی نیز در قالب این سند گنجانده شده است. همچنین وجود نظام راستی‌آزمایی^۱ بسیار جامع و مقررات ناظر بر فعالیت‌هایی که ذیل کنوانسیون منع نگردیده^۲، موجب شده این سند حقوقی در نوع خود منحصر به فرد تلقی گردیده و از آن به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین اسناد خلع سلاحی بین‌المللی یاد شود (Cipolat, Spring 2000: 393).

تمرکز این نوشتار، بررسی مسئولیت بین‌المللی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در قبال نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه است. برای بررسی مسئولیت سازمان ابتدا باید اهلیت سازمان منع سلاح‌های شیمیایی و سپس، تعهدات این سازمان در قبال اعضا شامل تعهدات سازمان و دبیرخانه فنی (مدیرکل و اعضای دبیرخانه) را مورد بررسی قرار داد. در واقع، زمانی می‌توان از مسئولیت سازمان سخن گفت که نقض تعهدی صورت گرفته باشد. مفاد کنوانسیون راجع به امور

1. Verification
2. Unprohibited activities

محرمانه و مسئولیت سازمان در این باره در پرتو مقررات کلی حقوق بین‌الملل راجع به اعمال متخلفانه کارکنان سازمان‌های بین‌المللی از جمله موضوع‌های مهم مطروح در این پژوهش هستند. تلاش بر این است غیر از سند مؤسس سازمان که برای دبیرخانه الزام‌آور است، موضوع نقض تعهدات سازمان در چارچوب مقررات عمومی حقوق بین‌الملل نیز مورد بررسی قرار گیرد.

در مجموع، نگارنده در پژوهش حاضر درصدد است تا با بررسی مفاد کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی در خصوص نقض امور محرمانه به ارزیابی سازگاری این مقررات با قواعد کلی حقوق بین‌الملل، به‌ویژه قواعد مربوط به مسئولیت بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی در خصوص اقدامات متخلفانه کارکنان خود بپردازد. ضرورت مدیریت مؤثر نحوه دسترسی اعضای دبیرخانه به اطلاعات طبقه‌بندی مربوط به فعالیت اعضاء در حوزه‌های مختلف (هسته‌ای، شیمیایی و بیولوژیک) برای اهداف صلح‌آمیز و همچنین مسئولیت بین‌المللی آنان در قبال اعمال متخلفانه کارکنان در خصوص نقض امور محرمانه، همواره یکی از دغدغه‌های جدی کشورها هنگام تدوین اسناد بین‌المللی بوده تا جایی که این نگرانی‌ها در نهایت به شکل‌گیری رژیم امور محرمانه در قالب برخی از این موافقتنامه‌ها انجامید. گستره فعالیت سازمان‌های موردنظر و میزان دسترسی آنها به اطلاعات مربوط به اسرار تجاری و امنیتی کشورها که در پرتو فعالیت‌های اعضای دبیرخانه در کشور موردنظر صورت می‌پذیرد، همواره ارتباط تنگاتنگ و مستقیمی با نحوه تبیین مفاد رژیم امور محرمانه و نیز سهم مؤثری در تعیین میزان مسئولیت سازمان در قبال نقض امور محرمانه از سوی کارکنان خود داشته است.

پرسش اساسی تحقیق حاضر این است که آیا رژیم نقض امور محرمانه کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی متفاوت از مقررات مربوط حقوق بین‌الملل عام بوده و کارکنان دبیرخانه سازمان منع سلاح‌های شیمیایی هیچ مسئولیتی در قبال نقض امور محرمانه ندارند؟ اهلیت حقوقی بین‌المللی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی، ارزیابی مفاد مندرج در بخش نقض امور محرمانه کنوانسیون و حقوق کشور زیان‌دیده براساس کنوانسیون و مسئولیت سازمان منع سلاح‌های شیمیایی برابر مقررات کلی حقوق بین‌الملل در قبال نقض امور محرمانه، از دیگر موضوع‌هایی

است که در این نوشتار مورد بررسی قرار خواهند گرفت. فرضیه نگارنده آن است که مقررات کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی بخش مهمی از مقررات حقوق بین‌المللی عمومی بوده و رژیم امور مجرمانه سازمان منع سازمان سلاح‌های شیمیایی تابعی از این نظام است. مفروض این نوشتار آن است که سازمان منع سلاح‌های شیمیایی به‌موجب سند مؤسس آن دارای حقوق و تعهداتی مشخص در قبال اعضا بوده و متناسب با این تعهدات در قبال نقض آنها مسئولیت بین‌المللی دارد.

۱. اهلیت حقوقی بین‌المللی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی

بی‌تردید هنگامی می‌توان از مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی در قبال اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه صحبت کرد که بتوان اهلیت حقوقی بین‌المللی این سازمان‌ها را جدا از شخصیت حقوقی اعضا اثبات کرد. به‌عبارت دیگر، به‌محض آنکه یک مؤسسه دارای حقوقی می‌شود، چنین سازمانی در قبال نقض تعهداتش مسئول شناخته می‌شود. این مسئله به‌عنوان اصلی شناخته می‌شود که عمده صاحب‌نظران حقوق بین‌الملل در خصوص آن توافق دارند (۲).

برای تعیین اهلیت حقوقی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی ابتدا باید به سند مؤسس توجه کرد. همان‌طور که در ماده ۶ کنوانسیون وین مورخ سال ۱۹۸۶ درباره حقوق معاهدات میان دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی یا میان سازمان‌های بین‌المللی تصریح شده است، «اهلیت هر سازمان بین‌المللی در انعقاد معاهدات با مقررات همان سازمان به نظم درمی‌آید». از این ماده می‌توان استنباط کرد که یکی از شاخصه‌های شناسایی وجود اهلیت حقوقی برای سازمان‌های بین‌المللی، امکان انعقاد موافقتنامه از سوی این سازمان‌ها است که در سند تأسیس پیش‌بینی شده است. به‌عبارت دیگر، اهلیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی اساساً در قالب وظایف و تعهداتی که به آنها سپرده شده، مشخص می‌شود و انعقاد موافقتنامه یکی از این وظایف است.

سازمان منع سلاح‌های شیمیایی دارای اهلیت حقوقی برای انعقاد قرارداد با سازمان‌های بین‌المللی و یا سایر اعضا است. اینکه سازمان قادر است مطابق مقررات کنوانسیون و مصوبات کنفرانس اعضا برای بازرسی از تأسیسات اعضا

اعم از نظامی و غیرنظامی، موافقتنامه منعقد کرده، یا در موافقتنامه‌های دیگری امکان بازرسی‌های متوالی^۱ از تأسیسات یک کشور عضو را پیدا کند، جملگی حکایت از آن دارد که سازمان منع سلاح‌های شیمیایی برای انعقاد موافقتنامه دارای اهلیت حقوقی مستقل از اعضاء است. البته ذیل بند ۵۰ از ماده ۸ تصریح شده است که «ظرفیت حقوقی، امتیازات و مصونیت‌هایی که در این ماده قید شده باید در قالب موافقتنامه‌هایی میان اعضاء و کشورها از جمله میان سازمان و کشور میزبان تعریف شود» (۳).

بند یک ماده ۸ و بند ۴۸، وجود اهلیت حقوقی برای سازمان منع سلاح‌های شیمیایی را مورد شناسایی قرار داده است. بند یک از بخش الف ماده ۸ کنوانسیون تصریح می‌کند: «بدین وسیله اعضاء کنوانسیون، سازمان ممنوعیت سلاح‌های شیمیایی را با هدف نیل به اصول و اهداف این کنوانسیون، اطمینان از اجرای مفاد آن از جمله مفاد مربوط به سیستم نظارت بین‌المللی پایبندی و ایجاد مجمعی برای مشورت و همکاری میان اعضاء تأسیس می‌کند».

بند سوم از این بخش تصریح می‌کند که مقرر سازمان در لاهه خواهد بود. بند ۷ از ماده ۷ در خصوص ارتباط سازمان با اعضاء تصریح می‌کند که «هریک از اعضاء متعهد می‌شوند که با سازمان در ایفای وظایفش، به‌ویژه در جهت اعطای مساعدت به آن همکاری نمایند» (Tabbasi, 1991: 40).

یان برانلی در کتاب "حاکمیت قانون در امور بین‌الملل" تصریح می‌کند «به‌محض آنکه سازمان بین‌المللی براساس حقوق معاهدات و حقوق کلی نشأت‌گرفته از نظام‌های حقوق داخلی ایجاد می‌شود، تمایز آشکاری میان آنها و اعضایشان ایجاد می‌شود که براساس این تمایز، سازمان‌ها قادرند اختیارات خود را در عرصه بین‌المللی و نه صرفاً در چارچوب نظام‌های حقوق داخلی اعضاء ایفا کنند». وی همچنین می‌افزاید «به‌محض اینکه این سازمان‌ها پا به عرصه وجود می‌گذارند، اهلیت حقوقی آنها مطرح می‌شود» (Brownlie, 1998: 48-49).

با توجه به آنچه اشاره شد، چنین مفادی در خصوص اهلیت سازمان منع کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی در پرتو عبارات استاندارد که در منشور ملل متحد

(مواد ۱۰۴ و ۱۰۵) و سایر سازمان‌های بین‌المللی همانند آژانس بین‌المللی انرژی اتمی وجود دارد، در کنوانسیون درج شده است. به عبارت دیگر، اوصاف برشمرده در متن کنوانسیون در خصوص اهلیت حقوقی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی همانند مواد مورد اشاره در منشور در مورد اهلیت حقوقی سازمان ملل بوده و از این رو می‌توان گفت مقررات کنوانسیون در این زمینه متضمن عناصر لازم برای احراز اهلیت حقوقی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی است.

درواقع باید تصریح کرد که مبنای نظری شخصیت بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی در نظر مشورتی دیوان در قضیه کنت برنادوت است که در آن دیوان با عبارتی کلی، شخصیت بین‌المللی سازمان ملل متحد را به رسمیت شناخت (۴). روشن است که نظر دیوان محدود به سازمان ملل متحد نبوده، از این رو با توجه به شباهت‌هایی که در مفاد مربوط به اعطای شخصیت بین‌المللی بین این سند حقوقی با منشور ملل متحد وجود دارد، می‌توان نتیجه گرفت که نظر مشورتی دیوان در این خصوص قابل اعمال بر سایر نهاد‌های بین‌المللی از جمله سازمان منع سلاح‌های شیمیایی نیز می‌باشد. همچنین مقررات گسترده و احاله وظایف خطیر به سازمان در قالب ایفای تعهداتش برای اجرای کنوانسیون، جملگی مؤید آن است که سازمان دارای شخصیت بین‌المللی و اهلیت حقوقی است. بند ۴۸ ماده ۸ تصریح می‌کند «سازمان در خاک و یا هر مکان تحت صلاحیت یا کنترل یک کشور عضو، برخوردار از اهلیت حقوقی بوده و از امتیازات و مصونیت‌هایی که برای انجام وظیفه‌اش ضروری است، بهره‌مند می‌باشد».

علاوه بر این، فعالیت‌های سازمان در زمینه انجام بازرسی، دریافت اظهارنامه‌ها در مورد فعالیت‌های شیمیایی صنایع کشورهای عضو، حقوق گسترده‌ای را برای سازمان جهت راستی‌آزمایی پایبندی اعضای ایجاد کرده است. در نظر گرفتن چنین شخصیت بین‌المللی برای سازمان جهت انجام امور محوله بدون داشتن تعهدات متقابل در جهت تضمین حقوق اعضا غیرممکن است. همان‌گونه که برخی صاحب‌نظران تصریح کرده‌اند، لازمه شخصیت حقوقی بین‌المللی، پذیرفتن مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی است. چنین اصل کلی در خصوص مسئولیت سازمان منع سلاح‌های شیمیایی نیز صادق بوده و به عبارتی رژیم مربوط به

پاسخگویی سازمان‌های بین‌المللی در مقابل اعضاء قابل اعمال در مورد این سازمان نیز می‌باشد (۵).

۲. کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی و سازوکارهای رسیدگی به نقض امور

محرمانه

شناسایی مسئولیت و تعهدات مربوط به حفظ امور محرمانه از سوی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی ناشی از فعالیت‌های گسترده‌ای است که سازمان در سرزمین کشورهای عضو به اجرا می‌گذارد. اعضاء براساس جداول ضمیمه کنوانسیون، اطلاعات بسیاری را درخصوص فعالیت‌های صنایع شیمیایی خود که با اهداف کنوانسیون در ارتباط می‌باشد، در اختیار سازمان قرار می‌دهند. همچنین اطلاعات مهمی از سوی اعضای دبیرخانه حین بازرسی از تأسیسات کشورهای عضو به دست می‌آید. این فعالیت‌ها موجب می‌شود که سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در زمره سازمان‌های با خطر بالا تلقی شود. از این‌رو، انجام چنین فعالیت‌هایی به ناچار مستلزم وجود مقرراتی برای جلوگیری از نقض امور محرمانه و در مرحله بعدی رسیدگی به این موارد است. بدون تردید جلوگیری از افشای اسرار امنیتی و تجاری اعضاء از تعهدات بنیادین دبیرخانه به‌شمار می‌آید که عدم پایبندی به آن مسئولیت‌آور است. علاوه بر این، چگونه می‌توان انتظار داشت که در صورت عدم شناسایی مسئولیت سازمان بتوان اعضاء را در جهت اجرای کنوانسیون و قبول خطرهای بسیار به‌هنگام ارائه اظهارنامه‌های صنعتی و پذیرش سازوکارهای مداخله‌جویانه بازرسی ترغیب به همکاری با سازمان کرد. اهمیت چنین موضوعی موجب شده است که در کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی، موضوع حفظ امور محرمانه به‌طور مبسوط مورد توجه قرار گرفته، آیین مشخصی برای رسیدگی به موارد نقض (از سوی کشورهای عضو یا کارکنان دبیرخانه) در بخش ضمیمه کنوانسیون موسوم به ضمیمه امور محرمانه درج شود.

مقررات مربوط به حفظ امور محرمانه در کنوانسیون و سند مربوط به رژیم امور محرمانه (۶) گنجانده شده است. این مقررات شامل اصول مربوط به طبقه‌بندی اسناد، وظایف دبیرخانه در حفظ اسناد، آیین رسیدگی به موارد نقض شامل افشای

اسرار نظامی و غیرنظامی است. با توجه به حیطة بحث این نوشتار که شامل مسئولیت سازمان در قبال نقض امور محرمانه است، تمرکز این بخش بر وظایف و تعهدات سازمان در قبال حفظ اطلاعات محرمانه، مسئولیت سازمان در موارد نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه و آیین رسیدگی به موارد نقض و میزان مجازات‌های مقرر برای مقابله با آن موارد می‌باشد.

۲-۱. وظایف و تعهدات کلی سازمان (۷) در قبال حفظ اطلاعات محرمانه

اگرچه میان تکالیف سازمان، دبیرخانه فنی و اعضاء در متن کنوانسیون به‌طور شکلی این تفکیک ایجاد نشده، اما در قالب بندهای مجزا، مسئولیت و وظایف ارکان‌های سازمان در زمینه حفظ امور محرمانه و آیین رسیدگی به موارد نقض مشخص شده است. این تفکیک وظایف سازمان به‌طور مبسوط در قالب سند رژیم امور محرمانه که در نخستین نشست کنفرانس اعضاء به تصویب رسیده، مورد توجه قرار گرفته است.^۱

در رابطه با مسئولیت سازمان در حفظ امور محرمانه باید گفت، بند ۵ ماده ۸ کنوانسیون، اصل کلی حفظ امور محرمانه را مورد توجه قرار داده، تصریح کرده است که «سازمان باید فعالیت‌های راستی‌آزمایی را که ذیل این کنوانسیون پیش‌بینی شده، به‌صورتی به‌اجرا گذارد که کمتر مداخله‌جویانه باشد. البته این روش‌ها باید با هدف انجام به‌موقع و مؤثر وظایف، سازگار باشد. سازمان صرفاً باید اطلاعات و داده‌هایی را درخواست کند که برای ایفای وظیفه‌اش ضروری است». در ادامه همین بند تصریح شده است که «سازمان باید تمامی اقدام احتیاطی لازم را برای حفظ اطلاعات محرمانه درباره فعالیت‌های نظامی، غیرنظامی و اطلاعاتی که در جریان اجرای کنوانسیون در خاک کشورها کسب می‌کند به‌عمل آورد».

این بند به‌خوبی نشان می‌دهد که واضعان کنوانسیون در زمان مذاکرات، توجه بسیاری به لزوم حفظ اطلاعات محرمانه داشته و نسبت به آن حساسیت ویژه‌ای مبذول نموده‌اند. بند ۵ اگرچه ارجاع کلی به هدف حفظ اطلاعات محرمانه دارد، اما درج چنین مفهومی ذیل بخش سازمانی، حکایت از مسئولیت سنگینی است که

به عهده سازمان گذاشته شده است. با توجه به نظام بازرسی مداخله جویانه کنوانسیون، آشکار است که کشورهای عضو فقط زمانی حاضر شده‌اند خطر ناشی از فعالیت‌های سازمان در خاک خود را بپذیرند که مقررات و تعهدات مشخصی در خصوص وظایف سازمان برای حفظ اطلاعات محرمانه در کنوانسیون درج شده و اعضای دبیرخانه بدان التزام داشته باشند.

با توجه به آنچه گفته شد، این بند تعهد سازمان در زمینه اطلاعات محرمانه را در سه بخش مشخص کرده است. ابتدا اینکه سازمان باید صرفاً اطلاعاتی را درخواست کند که در اجرای وظایفش بدان نیاز دارد. این بدین معناست که اعضای دبیرخانه فنی قویاً از گردآوری اطلاعات غیرمرتبط با وظایفشان برحذر شده‌اند. بدیهی است نادیده گرفتن چنین تعهدی نقض مفاد کنوانسیون محسوب شده و مسئولیت‌زا است.

دوم اینکه سازمان باید محدودیت‌های خاصی را در خصوص اطلاعات محرمانه اعمال کرده، به درستی از این اطلاعات حفاظت کند. تعهد کلی دیگری که ذیل این بند بر آن تصریح شده، تعهد سازمان برای حفاظت از اطلاعاتی است که در پرتو فعالیت سازمان در سرزمین کشورهای عضو به دست آمده است. بیان چنین تعهدی ذیل بخش قواعد کلی، حاکی از اهمیت تعهد سازمان در قبال حفظ اطلاعات محرمانه است. اطلاعاتی که افشای آن می‌تواند خسارت بسیاری را متوجه کشور عضو ارائه‌کننده اطلاعات کند. در واقع، چنین تعهدی شالوده رژیم امور محرمانه سازمان را بنیان گذاشته و عناصر اصلی آن را تشکیل داده است. تعهدی که به نظر می‌رسد بدون آنها، کشورها تمایلی برای پذیرش بازرسی‌های مداخله جویانه نشان نداده، حاضر به ارائه اطلاعات گسترده در خصوص فعالیت‌های شیمیایی مرتبط با اهداف کنوانسیون نمی‌شدند و این عملاً منجر به ناتوانی سازمان در ایفای وظایف محوله می‌شد.

همچنین برابر رژیم امور محرمانه مصوب سال ۱۹۹۷ کنفرانس اعضاء، سازمان نباید اطلاعاتی را که در جریان اجرای کنوانسیون کسب کرده، منتشر نماید، مگر اینکه این اطلاعات برابر آیین انتشار اطلاعات که در بخش ۷ این رژیم درج شده، منتشر شود (۸). در واقع، این بند منعکس‌کننده مفهوم مشابهی است که ذیل بند C

(III) 2 ضمایم محرمانه کنوانسیون درباره اصول کلی مرتبط با انتشار اطلاعات محرمانه به آن اشاره شده است (۹).

از دیگر وظایف سازمان آن است که دسترسی به اطلاعات غیرمرتبط با وظایف سازمان را به حداقل برساند و از اطلاعات گردآوری شده حفاظت نموده، از انتشار بیشتر آن که به‌طور تصادفی در جریان فعالیت‌های راستی‌آزمایی رخ داده، جلوگیری کند. سازمان موظف است اصول و روش‌های خاصی را برای نظارت مستمر برای محدود کردن انتشار اطلاعات و دسترسی به اطلاعاتی که محرمانه تلقی شده، ایجاد کند.

۱-۲-۱. مسئولیت مدیرکل در قبال حفظ اطلاعات محرمانه

برابر رژیم امور محرمانه که براساس متن ضمیمه امور محرمانه کنوانسیون تنظیم شده، وظایف مشخصی برای مدیرکل در خصوص امور محرمانه مقرر شده است. مدیرکل مسئولیت اولیه حفاظت از امور محرمانه را برعهده دارد. مدیرکل موظف است رژیمی را برای دسترسی به اطلاعات محرمانه موجود در دبیرخانه فنی مطابق راهنماهایی که در کنوانسیون (شامل ضمایم امور محرمانه و رژیم امور محرمانه) قید شده، ایجاد کند. وی همچنین مسئولیت نظارت بر پابندی به رژیم امور محرمانه در چارچوب دبیرخانه را به عهده خواهد داشت و سالانه باید درباره اجرای این رژیم گزارش دهد.

مدیرکل نقش محوری در موارد رسیدگی به نقض و اتهام نقض امور محرمانه را برعهده دارد. این مسئولیت شامل ایجاد آیین کاری است تا بتوان در موارد نقض، آن را مورد توجه قرار داد (۱۰). همچنین مدیرکل می‌تواند از کشورها بخواهد تا جزئیات مربوط به نحوه نگهداری اطلاعات محرمانه را که از سوی سازمان در اختیار آنها قرار داده شده، درخواست نماید. به‌عنوان مثال، مدیرکل می‌تواند از کشورها بخواهد که به‌طور منظم گزارش خود درباره نحوه نگهداری اطلاعات محرمانه را ارائه کنند.

۱-۲-۲. وظایف دبیرخانه فنی برای حفاظت از امور محرمانه

اگرچه مسئولیت‌های دبیرخانه درباره امور محرمانه اساساً نشأت گرفته از وظایف

سازمان و مدیرکل است، اما با توجه به اینکه وظایف منجری برای اعضای دبیرخانه در حفظ و نگهداری از اطلاعات محرمانه قید شده، اهم وظایف دبیرخانه در این مورد به شرح زیر است:

- از طریق واحدهای مشخصی مبادرت به ارزیابی اطلاعات و اسنادی کند که در جریان اجرای کنوانسیون به دست آورده تا از این راه اطمینان یابد که آیا اطلاعات محرمانه‌ای در آن وجود دارد؛
- در قالب یک پست رسمی دبیرخانه دامنه دسترسی افراد به اطلاعات را مشخص کند؛

• در چارچوب مشخصی دامنه دسترسی اعضای دبیرخانه به کشورها اعلام شود؛ (۱۱)

• تنظیم و نگهداری اطلاعات محرمانه در فرمی که متضمن شناسایی مستقیم تأسیساتی است که بدان ارجاع می‌کند، به طوری که این با راستی آزمایی مؤثر سازگار باشد.

با توجه به آنچه اشاره شد، دبیرخانه فنی وظایف مشخصی درباره وضعیت نگهداری اطلاعات محرمانه، گردآوری اطلاعات و مسئولیت‌های افراد دبیرخانه تعیین کرده، در قالب موافقتنامه محرمانه دیگری که در حین استخدام با افراد منعقد می‌کند، این مقررات را مورد توجه قرار داده است. به برخی از وظایف گروه بازرسی در زمینه حفظ اطلاعات محرمانه در زیر اشاره می‌شود:

- بازرسان باید حتی‌الامکان از روش‌های کمتر مداخله‌جویانه هنگام بازرسی بهره‌جویند، البته زمان و انجام بازرسی باید ملاک عمل باشد؛
- کلیه آیین‌هایی که مربوط به حفظ اطلاعات محرمانه توسط گروه بازرسی است، باید مورد توجه قرار گرفته و گروه بازرسی باید از انتشار اطلاعات محرمانه جلوگیری به عمل آورد؛

• از انتشار اطلاعاتی که ارتباطی به کنوانسیون ندارند و گروه بازرسی در جریان بازرسی به آنها دسترسی یافته‌اند، حذر کرده، آنها را حفظ کند؛

• به درخواست گروه بازرسی برای دسترسی هدایت شده^۱ با توجه به حقوق

کشور بازرسی شونده در این مورد توجه کند.

رژیم امور محرمانه برابر مقررات کنوانسیون، وظایف تمامی ارکان سازمان، مدیرکل و اعضای دبیرخانه فنی در قبال امور محرمانه را به تفصیل بیان کرده و به تفکیک وظایف مدیرکل سازمان، اعضای دبیرخانه، گروه بازرسی و کشورهای عضو را در این مورد بیان داشته است. نقض هریک از تعهدات برشمرده می‌تواند موجبات مسئولیت آنان را فراهم ساخته و زمینه طرح دعوی علیه سازمان را مهیا سازد.

اگرچه نحوه برخورد با موارد نقض در خصوص اعضای دبیرخانه مشخص و مسئولیت اعضای دبیرخانه در هر مورد بیان شده است، اما تصریح بند ۲۲ بخش D ضمیمه امور محرمانه مبنی بر اینکه سازمان در خصوص نقض امور محرمانه از سوی اعضای دبیرخانه فنی، هیچ‌گونه مسئولیتی نخواهد داشت، این پرسش اساسی را مطرح می‌سازد که آیا این بند رافع مسئولیت سازمان در موارد نقض امور محرمانه که از سوی اعضای دبیرخانه انجام پذیرفته، بوده و مقررات سازمان در این خصوص به‌عنوان رژیم خاصی^۱ تابع مقررات حقوق بین‌الملل نمی‌باشد؟ پرواضح است که کارکنان دبیرخانه فنی تحت کنترل کلی سازمان قرار داشته، زیر نظر مدیرکل فعالیت می‌کنند. به‌علاوه مسئولیت جبران خسارت از سوی سازمان زمانی برجسته می‌شود که نقض امور محرمانه‌ای از سوی یکی از اعضای دبیرخانه محرر شود و فرد مزبور به‌لحاظ خسارات بسیاری که متوجه طرف ثالث شده، از عهده جبران خسارت برنیاید. در چنین سناریویی باید مسئولیت سازمان در قبال جبران خسارت ناشی از اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه مشخص شود؟ (۱۲)؛ زیرا واضح است که برابر مقررات حقوق بین‌الملل، به‌ویژه مقررات مربوط به مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی هرگونه خسارت وارده به این گروه از تابعان حقوق بین‌الملل باید به‌طور مناسب جبران شده، هیچ نقضی نیز بدون کیفر نماند (۱۳).

۲-۲. نظام رسیدگی به نقض اطلاعات محرمانه در پرتو مقررات کنوانسیون و تصمیم‌های ارکان سازمان

۱-۲-۲. نظام رسیدگی به موارد نقض اطلاعات محرمانه برابر مقررات کنوانسیون

به‌طور کلی، آیین مربوط به رسیدگی به نقض امور محرمانه در کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی در مقایسه با رژیم امور محرمانه به‌طور اجمالی بیان شد؛ هرچند این اصول مبنای شکل‌گیری رژیم امور محرمانه بود. بندهای ۲۳ و ۱۸ بخش D ضمیمه امور محرمانه کنوانسیون مربوط به آیین رسیدگی به موارد نقض یا اتهام نقض امور محرمانه می‌شود. بند ۱۸ این بخش از ضمایم کنوانسیون، مدیرکل را موظف کرده که آیین ضروری برای رسیدگی به موارد نقض یا اتهام به نقض امور محرمانه را ایجاد کرده تا این آیین مطابق بند I ۲۱ ماده ۸ توسط کنفرانس اعضاء به‌تصویب رسد (۱۴). این بند، مسئولیت مشخصی را برای اطمینان از حفاظت از امور محرمانه و ایجاد رژیمی مناسب به‌عهده مدیرکل سازمان سپرده است. درواقع، بر همین اساس نیز مدیرکل مسئولیت نظارت و اجرای این رژیم (مورد اشاره در بند D ضمیمه امور محرمانه) را به‌عهده داشته، موظف است درخصوص اجرای این رژیم به کنفرانس اعضاء گزارش دهد.

وضع چنین مقرراتی برابر کنوانسیون درباره امور محرمانه، نشان‌دهنده آن است که واضعان کنوانسیون درصدد این امر بودند که سازمان بتواند در صورت نقض امور محرمانه پاسخگو بوده و هیچ نقضی بی‌مجازات نماند. آشکار است که در جریان اجرای کنوانسیون از سوی اعضاء دبیرخانه فنی، این امکان وجود دارد که نقض جدی رخ داده، خسارت قابل‌توجهی به کشورهای عضو وارد شود؛ زیرا بسیاری از کشورها در شرایط کنونی دارای صنایع شیمیایی گسترده‌ای هستند که افشای اطلاعات محرمانه آنها می‌تواند لطمات جبران‌ناپذیری را به این صنایع وارد سازد. علت درج مقررات مربوط به رسیدگی به موارد نقض نیز صرفاً رسیدگی و جبران خسارت مادی^۱ نبوده، بلکه مذاکره‌کنندگان کنوانسیون با وضع چنین مقرراتی درصدد اجرایی کردن کنوانسیون در پرتو این اعتمادسازی بودند. بنابراین رسیدگی

به موارد نقض امور محرمانه، از حیث دیگر دفاع از تمامیت کنوانسیون است. در بند ۱۹ همین بخش از ضمیمه کنوانسیون تصریح شده که چنانچه از نظر مدیرکل، اطلاعات کافی مبنی بر نقض که تعهدات مربوط به حفاظت از امور محرمانه وجود دارد، وی باید در این باره مبادرت به تحقیق نماید. در ادامه همین بند نیز مقرر شده که چنانچه کشور عضو، اتهام نقض امور محرمانه را مطرح نماید، در این صورت مدیرکل باید به سرعت تحقیقات را آغاز کند.

درواقع، بندهای ۱۹ و ۲۰ جزئیات بیشتری را در مورد اقدام‌هایی که باید مدیرکل در رسیدگی به امور نقض امور محرمانه به‌اجرا گذارد، مشخص کرده است. در این دو بند از مدیرکل درخواست می‌شود تا در موارد زیر اقدام مشخصی را به‌عمل آورد:

- چگونگی نظارت مدیرکل بر اجرای موافقتنامه‌های انفرادی امور محرمانه؛
- تحقیقاتی که مدیرکل باید به‌محض احراز وجود علائم کافی از نقض امور محرمانه آغاز کند؛
- جزئیات مربوط به آیین بازرسی و ایجاد ارگان مناسبی در دبیرخانه برای انجام تحقیقات (کمیته انضباطی)؛
- معیارهایی که مدیرکل باید برای سلب مصونیت اعضای دبیرخانه به‌هنگام نقض جدی مورد استفاده قرار دهد.

برابر بند ۲۱، کشورها باید تا آنجا که امکان دارد (۱۵) در انجام تحقیقات مربوط به نقض امور محرمانه یا اتهام مربوط به آن با مدیرکل همکاری کرده، از وی در انجام این تحقیقات و همچنین اقدام‌هایی که باید در صورت نقض امور محرمانه رخ داده، حمایت نمایند.

بند ۲۲ تصریح می‌دارد که «سازمان نباید در موارد نقض امور محرمانه که از سوی اعضای دبیرخانه فنی صورت پذیرفته، مسئولیت داشته باشد». این بند به‌طور مبسوط در بخش‌های بعدی این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد، اما اجمالاً این پرسش مطرح می‌شود که آیا واضعان کنوانسیون با درج این بند درصد معاف‌کردن سازمان در مورد اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه از هرگونه مسئولیتی بودند؟ (۱۶) قائل شدن به چنین موضوعی؛ یعنی محدودکردن مسئولیت نقض به کارکنان

دبیرخانه که عملاً موجب خواهد شد در مواردی نقض بدون مجازات باشد. بدیهی است که چنین موضوعی نه تنها با روح و متن کنوانسیون، بلکه با مقررات حقوق بین‌الملل در حوزه مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی نیز سازگاری و مطابقت نخواهد داشت (۱۷).

بند ۲۳ بخش D ضمیمه امور محرمانه تصریح می‌کند «چنانچه مورد نقض میان یک کشور عضو و سازمان باشد (۱۸)، باید کمیسیونی برای حل و فصل اختلافات مربوط به امور محرمانه ایجاد شود. این کمیسیون از سوی کنفرانس ایجاد خواهد شد و مقررات ناظر بر ترکیب و آیین کارکرد آن نیز باید در نخستین نشست کنفرانس اعضاء تصویب شود.

۲-۲-۲. آئین رسیدگی به نقض امور محرمانه برابر سند رژیم امور محرمانه

اساس و مبنای اصول مندرج در سند رژیم امور محرمانه، مفاد مندرج در بخش ضمیمه امور محرمانه کنوانسیون است. جزئیات مربوط به این بخش به طور مبسوط در سند رژیم امور محرمانه مورد توجه قرار گرفته است. چگونگی تحقیق از موارد نقض، اقدام‌های موقت مدیرکل برای رسیدگی به موارد نقض، ترکیب و وظایف کمیسیون امور محرمانه برای رسیدگی به موارد نقض و همچنین نحوه طبقه‌بندی اطلاعات محرمانه دریافتی از سوی دبیرخانه فنی هنگام اجرای کنوانسیون، مفاد رژیم امور محرمانه را تشکیل می‌دهد.

با توجه به اینکه بحث و بررسی کلیه مفاد رژیم امور محرمانه از حوزه این نوشتار خارج است، از این‌رو صرفاً مسئولیت‌های سازمان برای رسیدگی به موارد نقض، به‌ویژه در مواردی که موضوع اختلاف میان سازمان و یک کشور عضو درباره مسئولیت سازمان باشد و نیز دامنه مجازات‌های پیش‌بینی شده در موارد نقض اطلاعات محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه در این بخش از پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۲-۲-۲-۱. مسئولیت سازمان در قبال رسیدگی به نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه همان‌گونه که پیشتر بیان شد، مدیرکل باید به‌محض دریافت علائم کافی مبنی بر نقض امور محرمانه از سوی اعضای دبیرخانه فنی، تحقیقات خود را آغاز کند.

همچنین مدیرکل موظف است به محض کسب اطلاع از نقض امور محرمانه توسط اعضای دبیرخانه از طریق یک کشور عضو، مبادرت به انجام تحقیقات لازم کند.

رژیم امور محرمانه وظایف مشخصی را برای رسیدگی به موارد نقض امور محرمانه (۱۸) مشخص کرده که در همین رابطه، مدیرکل موظف به اجرای آنها است. برخی از این وظایف به شرح زیر است:

• رسیدگی به موارد نقض توسط مدیرکل، چنانچه اطلاعات کافی دایر بر نقض امور محرمانه وجود داشته باشد؛

• اقدام موقت چنانچه علی‌الظاهر^۱ مشخص شود که نقض تعهدی از سوی دبیرخانه صورت پذیرفته است؛

• ارائه گزارش تحقیقات (۲۰) مبنی بر اینکه، آیا نقض امور محرمانه صورت پذیرفته یا نقضی در مورد نحوه نگهداری، حفاظت و انتشار اطلاعات محرمانه رخ داده است.

حال چنانچه گزارش تحقیقات برای کشور زیان‌دیده رضایت‌بخش نباشد، مطابق بند ۵۰۴ رژیم امور محرمانه، کشور مزبور پس از کسب اطمینان از اینکه تمامی تلاش‌های مربوط به حل و فصل اختلافات از طریق مشورت به نتیجه نرسیده، در این صورت کشور زیان‌دیده حق دارد درخواست تشکیل کمیسیون امور محرمانه برای بررسی موضوع نماید.

۲-۲-۲. اقدام‌های انضباطی و تنبیهی^۲ در صورت نقض امور محرمانه از سوی کارکنان اقدام‌های انضباطی یا تنبیهی مشخصی مطابق متن کنوانسیون و رژیم امور محرمانه برای کارکنان ناقض امور محرمانه در نظر گرفته شده است. این اقدام‌ها شامل جلوگیری از دسترسی فرد مورد نظر به اطلاعات محرمانه تا مصادره حقوق، مزایا و سلب مصونیت می‌شود. اهم برخی از این اقدام‌ها به شرح زیر است:

چنانچه بعد از تحقیقات به عمل آمده، محرز شود که نقض تعهدی از سوی اعضای دبیرخانه صورت پذیرفته، مدیرکل باید اقدام‌های تنبیهی مناسبی را مطابق قواعد و مقررات اعضای دبیرخانه به اجرا گذارد. چنین اقدام تنبیهی می‌تواند مطابق

1. Prima Facie

2. Disciplinary and Punitive Measures

بند ۸ رژیم امور محرمانه شامل کارمندان دبیرخانه شده و حق مصدوره بازنشستگی‌هایی^۱ (۲۱) را که در طول خدمت از سوی کارکنان دریافت شده، شامل شود. همچنین مدیرکل می‌تواند برخی حقوق مادی اقامت یا سایر حقوق و مزایا را نیز مصدوره کند.

همچنین مدیرکل می‌تواند علاوه بر اتخاذ اقدامات انضباطی، مصونیت فرد متخلف را سلب کند. به محض سلب مصونیت^۲، کشور زیان‌دیده برابر مقررات خود مبادرت به اقامه دعوی علیه فرد مزبور نموده، صلاحیت قابل اعمال نسبت به فرد به اجرا گذاشته می‌شود. در چنین سناریویی صرفاً این وظیفه کشورهاست که مقررات قابل اعمال ناظر بر صلاحیت ملی خود را نسبت به موضوع مشخص کرده، به اجرا گذارند.

مشاهده می‌شود که در متن کنوانسیون و همچنین سند رژیم امور محرمانه برای رسیدگی به نقض امور محرمانه دو مسیر پیش‌بینی شده است. در وهله نخست، مدیرکل وظایف مشخص و متقنی را برای رسیدگی به موارد نقض به‌عهد گرفته است. بدیهی است که در رسیدگی به موارد نقض، صرفاً نمی‌توان به نقشی که مدیرکل در این زمینه ایفا می‌کند، بسنده کرد؛ چه‌بسا اولاً مدیرکل در فعل یا ترک فعل مربوط به افشای امور محرمانه تسامح نماید و خود نیز به‌عنوان رئیس دبیرخانه فنی در ایفای وظیفه محوله قاصر باشد. در این صورت نمی‌توان انتظار داشت که مدیرکل به عنوان طرف دعوی در جریان رسیدگی، خود به قضاوت بنشیند. دوم این احتمال وجود دارد که مدیرکل در ارائه گزارش تحقیقات، بی‌طرفی لازم را رعایت نکرده و اقدام‌های وی برای جبران خسارت وارده متناسب با جبران خسارت واقعی نباشد و یا اینکه به هر دلیل دیگری، کشور زیان‌دیده ترجیح دهد که در چارچوب دیگری، دعوای خود را مطرح سازد. در چنین سناریویی باید امکان رسیدگی موضوع در مرجع بی‌طرفی که مورد اطمینان طرفین اختلاف است، وجود داشته باشد. در واقع، کمیسیون امور محرمانه با این هدف ایجاد شده تا به اختلافات میان اعضاء و سازمان رسیدگی کند (۲۲).

1. Pension Rights
2. Waiver of Immunity

۳. مسئولیت سازمان در قبال نقض امور محرمانه از سوی اعضای دبیرخانه برابر کنوانسیون و رژیم امور محرمانه

۳-۱. مسئولیت سازمان در جبران خسارت ناشی از نقض امور محرمانه از سوی اعضای دبیرخانه برابر کنوانسیون

همان‌طور که گفته شد، در چارچوب مقررات کنوانسیون اصولاً تعقیب و مجازات اعضای دبیرخانه پیش‌بینی شده و مقررات مشخصی در این باره وضع شده است. مدیرکل وظیفه انجام تحقیقات در هر مورد نقض امور محرمانه از سوی اعضای دبیرخانه را به‌عهده خواهد داشت. چنانچه گزارش تحقیقات در مورد نقض امور محرمانه باشد، اقدام‌های انضباطی و تنبیهی می‌توانند علیه اعضای دبیرخانه به‌اجرا گذاشته شوند. سلب مصونیت از جمله اقدام‌هایی است که با هدف هموارکردن مسیر تعقیب عضو خاطی از سوی کشور زیان‌دیده مورد توجه قرار گرفته است. همچنین کشور زیان‌دیده چنانچه با گزارش مدیرکل سازمان موافق نباشد می‌تواند درخواست رسیدگی موضوع توسط کمیسیون امور محرمانه را مطرح کند. در سند رژیم امور محرمانه تصریح شده است، چنانچه طرفین اختلاف (سازمان و کشور زیان‌دیده) به راه‌حل رضایت‌بخشی دست نیابند، در این صورت طرفین حق دارند از کمیسیون امور محرمانه درخواست نمایند که برابر دستورالعمل کمیسیون، موضوع را به نهاد دیگری (کنفرانس اعضا یا سایر ارگان‌های تصمیم‌گیرنده سازمان) احاله کنند (۲۳).

به‌خوبی پیداست که هدف واضعان کنوانسیون از درج مقررات جامعی درباره نقض رسیدگی به امور محرمانه توجه به مسئولیت سازمان در قبال حفظ امور محرمانه بوده تا به‌واسطه آن، این اطمینان را به اعضا بدهند که در صورت نقض امور محرمانه، اقدامات متناسبی برای جبران خسارت به‌عمل آید. بنابراین، پذیرفتنی نیست که درج بند ۲۲ ضمیمه کنوانسیون مبنی بر عدم‌مسئولیت سازمان ناشی از اعمال متخلفانه کارکنان را به‌عنوان نشانه‌ای مبنی بر سلب مسئولیت کلی سازمان از هرگونه اعمال متخلفانه اعضای دبیرخانه تلقی کرد؛ زیرا پذیرش چنین امری نه‌تنها موجب عدم استیفای حقوق کشور زیان‌دیده به‌دلیل خسارت سنگین وارده می‌شود، بلکه اعضا نیز در تعامل خود با سازمان و اینکه از چه کسی باید انتظار جبران

خسارت داشته باشند، مستأصل می‌مانند. این درحالی است که اقدام های قبل از درخواست غرامت اقتضا می‌کند که طرف ثالث دقیقاً نسبت به این امر که با چه کسی قرارداد منعقد و از چه کسی انتظار جبران خسارت داشته باشند، آگاهی یابد. به همین خاطر است که گفته شده سازمان‌های بین‌المللی در تعامل خود باید به گونه‌ای رفتار کنند که نه تنها هیچ‌گونه پرسش مبهمی باقی نماند، بلکه در تعامل‌های خود با اعضا نیز نقاط مبهمی وجود نداشته باشد (Wellens, 2002: 48). از این‌رو، در متن کنوانسیون و همچنین سند رژیم محرمانه، سازمان به‌عنوان طرف دعوی در تمامی مراحل رسیدگی به اختلافات ناشی از نقض امور محرمانه مورد شناسایی قرار می‌گیرد تا از این طریق اعضا مجبور نشوند برای پیگیری حقوق خود به کارکنان دبیرخانه مراجعه کنند. عدم‌شناسایی چنین وضعیتی در کنوانسیون و رژیم امور محرمانه موجب می‌شد به محض احراز نقض امور محرمانه از سوی کارکنان، سازمان در ادامه رسیدگی به موارد نقض از خود سلب مسئولیت نموده، از کشورها بخواهد جبران خسارت را از طریق عامل یا عاملین نقض امور محرمانه پیگیری کنند. این در حالی است که سازمان برابر متن کنوانسیون و سند رژیم محرمانه همواره باید به‌عنوان طرف اختلاف حضور یابد.

برخی از صاحب‌نظران حوزه حقوق خلع سلاح با اشاره به این بند از کنوانسیون تلاش کرده‌اند که وجود چنین مفهومی^۱ در کنوانسیون در خصوص عدم مسئولیت سازمان در قبال اعمال متخلفانه اعضای دبیرخانه را ناشی از نگرانی بدانند که اعضا درباره جبران خسارات مالی از سوی سازمان داشته‌اند. از دیدگاه آنها، بدون درج چنین مقرراتی در کنوانسیون، سازمان مجبور می‌شد مسئولیت‌های مالی ناشی از اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه فنی را که می‌تواند بسیار پرهزینه باشد، به‌عهده گیرد. از نظر این صاحب‌نظران، چنین امری نیز موجب می‌شد که کشورها حاضر به امضای کنوانسیون نگردند (Kruzsch and Trapp, 1994: 528).

چنین تفسیر مضیقی از مفاد کنوانسیون مبنی بر عدم‌مسئولیت سازمان به‌دلیل تصریح ماده ۲۲ در این مورد با متن و روح کنوانسیون و مقررات حقوق بین‌الملل در خصوص مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی همخوانی ندارد. اینکه گفته شود

قابل شدن به چنین مسئولیتی برای سازمان موجب به تأخیر افتادن جهانشمولی کنوانسیون می‌شود، سخنی غیرحقوقی بوده، صرفاً نوعی پیش‌داوری و ارزیابی سیاسی از فضای حاکم بر مناسبات کشورها برای پیوستن به یک سند بین‌المللی است. علاوه بر این، به نظر می‌رسد چنین برداشتی از مناسبات کشورها در عرصه بین‌المللی و ارزیابی آنها از انگیزه پیوستن یا عدم پیوستن کشورها به یک سند بین‌المللی با واقعیت‌های امروزی همخوانی ندارد؛ زیرا واقعیات حاکم بر مذاکرات بین‌المللی در سال‌های پایانی قرن بیستم، نشانگر تمایل کشورها برای درج مقررات متقنی در خصوص مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی در قبال اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه بوده است (۲۴). به علاوه، حفظ امور محرمانه برای گروهی از کشورها (ایران) آن‌چنان مهم بوده که این کشور(ها) هنگام پیوستن به کنوانسیون با صدور بیانیه الحاقی تأکید کرده‌اند که در صورت افشای امور محرمانه، این کشور (ایران) حق خروج از کنوانسیون را برای خود محفوظ نگاه می‌دارد (پلوجی، ۱۳۸۶: ۱۸۴). از این رو، مهم‌ترین دلایلی که می‌توان در زمینه وجود مسئولیت سازمان برابر سند مؤسس برشمرد، به شرح زیر است:

۱. وجود اهلیت حقوقی برای سازمان، به خودی خود موضوع شناسایی مسئولیت سازمان در قبال اعمال کارکنان آن را مطرح می‌سازد و نمی‌توان به صرف اشاره صریح متن کنوانسیون، به کلی سازمان را از هرگونه مسئولیتی در قبال اعمال کارکنانش معاف کرد؛ زیرا کارکنان دبیرخانه تحت نظارت و کنترل کلی سازمان و در رأس آن مدیرکل انجام وظیفه می‌کنند. صرف انتساب فعل یا ترک فعل کارکنان دبیرخانه به سازمان می‌تواند موجب مسئولیت سازمان شود. عدم تفکیک بین اعمال کارکنان دبیرخانه و اقدامات آنان برابر دستورالعمل سازمان موجب خواهد شد که عملاً سازمان در موارد نقض امور محرمانه و رای کارکنان مخفی شده و از پذیرش هرگونه مسئولیتی در این زمینه امتناع ورزند.

۲. در صورتی که نقض امور محرمانه، بسیار جدی باشد، به طوری که خسارات بسیاری در نتیجه آن به کشور زیان‌دیده تحمیل شود و جبران آن از سوی عضوی که اقدامات متخلفانه مرتکب شده، امکان‌پذیر نباشد، در این صورت مسئولیت جبران خسارت به خودی خود متوجه سازمان می‌شود؛ زیرا نمی‌توان انتظار داشت

که اعضاء با پذيرش تعهدات گسترده، امکان انجام بازرسي‌هاي مداخله‌جويانه را براي سازمان فراهم سازند، اما از حقوق خود براي جبران خسارات وارده صرف‌نظر کنند. اين نگراني موجب شده که در چارچوب سند رژيم امور محرمانه، حقوق کشورهاي زبان‌ديده براي رسيدگي منصفانه به موضوع نقض به تفصيل مورد توجه قرار گرفته و برجسته شود. کشور زبان‌ديده مي‌تواند با اتخاذ اقدام‌هاي مختلف از جمله از طريق آيين‌هاي مقرر در سند بالا در راستاي استيفاي حقوق خود به‌هنگام نقض امور محرمانه از سوي کارکنان دبیرخانه برآيند.

۳. سند مؤسس و همچنين سند رژيم امور محرمانه بخشي از قواعد ناظر بر حل‌وفصل اختلاف است که يک طرف آن کشور عضو و طرف ديگر آن، سازمان است. در واقع، تأکيد بر حضور سازمان به‌عنوان يک طرف دعوي حکايت از آن دارد که با درج اين مفهوم تلاش شده تا مسئوليت سازمان براي رسيدگي به موضوع اختلاف تا نيل به راه‌حل مرضي‌الطرفين مورد توجه قرار گيرد، در غير اين‌صورت اين امکان وجود داشته است که بعد از احراز نقض امور محرمانه از سوي يکي از اعضاء دبیرخانه، فقط مسئوليت فرد مزبور به‌عنوان طرف دعوي مورد توجه قرار گرفته و گام‌هاي بعدي صرفاً محدود به تعقيب فرد خاطي شود. اينکه به‌موجب بند ۲۹ سند رژيم امور محرمانه تا مراحل نهايي رسيدگي به موضوع نقض «سازمان» و کشور زبان‌ديده در کميسيون به‌عنوان طرفين اختلاف حضور مي‌يابند، در واقع شناسايي مسئوليت سازمان به‌عنوان طرف دعوي در مقابل طرف ثالث در جريان رسيدگي به موارد نقض امور محرمانه و جبران خسارت مي‌باشد.

۴. حتی اگر از سوي کارکنان دبیرخانه ترديدی نسبت به بند ۲۲ ضميمه کنوانسيون در مورد عدم مسئوليت سازمان در قبال نقض امور محرمانه وجود داشته باشد، اين ترديد زماني که / ارگان يا برخي / ارکان سازمان در نقض امور محرمانه دخالتي داشته‌اند، وجود ندارد؛ زیرا بند ۲۲ صرفاً ناظر بر عدم‌پذيرش مسئوليتي از سوي سازمان در قبال نقض امور محرمانه توسط کارکنان دبیرخانه بوده و شامل ساير ارکان سازمان نمي‌شود (۲۵) و پذيرش مسئوليت سازمان در قبال نقض تعهد از سوي ساير ارکان سازمان غيرقابل‌خداشه بوده و اصول حقوق بين‌الملل ناظر بر مسئوليت سازمان‌هاي بين‌المللي در موارد نقض تعهد نسبت به سازمان منع

سلاح‌های شیمیایی نیز قابل اعمال می‌باشد.

۵. تعهدات مشخصی به‌عهده افراد دبیرخانه و مدیرکل درباره حفظ امور محرمانه گذاشته شده که بیشتر از اهمیت این تعهدات سخن به‌میان آمد. پایبندی به این مقررات، اهمیت بنیادینی در جلب همکاری کشورها جهت اجرای کنوانسیون دارد. به‌علاوه، اگر این امر پذیرفته شود که فعالیت‌های سازمان در چارچوب مقررات کنوانسیون برای دستیابی به اهداف والای آن؛ یعنی جهانی‌سازی از سلاح‌های شیمیایی صورت می‌پذیرد، در این صورت معنای تسهیل ایفای وظایف سازمان از سوی اعضاء و مدنظر قرار دادن حقوقی برای آن، صرفاً در پرتو شناسایی «تعهدات متقابلی» از سوی سازمان همچون تعهد به حفظ اسرار تجاری و امنیتی قابل درک است. پرواضح است که پذیرش چنین تعهداتی از سوی سازمان، موجبات مسئولیت آن را نیز فراهم می‌سازد.

۶. قائل شدن به عدم مسئولیت سازمان در قبال نقض امور محرمانه ناشی از فعل یا ترک فعل اعضاء دبیرخانه، به‌منزله شناسایی معافیت مطلق سازمان در قبال اعمال کارکنان دبیرخانه است که با اصول حقوق عمومی (انصاف، استنکاف از حق، حسن نیت) سازگاری ندارد (۲۶).

۷. وظیفه جبران خسارت یک تعهد بین‌المللی ناشی از ارتکاب عمل متخلفانه بین‌المللی است و تکلیفی جدید و مستقل از تعهد اصلی به‌شمار می‌رود. دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه گروگان‌گیری بعد از احراز این واقعیت که ایران تعهدات بین‌المللی خود را نقض کرده، ابراز داشت که دولت ایران مکلف به جبران خسارت وارده به ایالات متحده آمریکا است. اصل لزوم جبران خسارت در حقوق بین‌الملل صرفاً به روابط میان دولت‌ها محدود نمی‌شود (زمانی، ۱۳۸۷: ۲۱۰). همان‌طور که این اصل به‌عنوان یک مفهوم اساسی حقوقی در مورد نقض هر تعهد بین‌المللی، قطع نظر از ویژگی فاعل عمل متخلفانه اعمال می‌شود. بنابراین، سازمان‌های بین‌المللی همانند دولت‌ها مکلفند مسئولیت اعمال خویش را برعهده گرفته، در موارد نقض یک تعهد بین‌المللی باید جبران خسارت نمایند. از این‌رو، در نظر گرفتن اقدام‌های تنبیهی و انضباطی برای کارکنانی که مرتکب فعل یا ترک فعل مربوط به نقض امور محرمانه شده‌اند، به‌هیچ‌وجه رافع مسئولیت سازمان، به‌ویژه

هنگامی که عضو دبیرخانه اعمال متخلفانه را تحت کنترل و دستورالعمل مقام‌های دبیرخانه و یا ارگان‌های سازمان مرتکب شده، نخواهد بود. علاوه بر این، همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، چنانچه خسارت جدی و جبران خسارت از سوی کارگزاری که مرتکب فعل و یا ترک فعل شده، میسر نباشد، در این صورت مسئولیت سازمان در جبران خسارت منتفی نبوده، سازمان موظف به حمایت از طرف زیان‌دیده است و بنابراین باید از عهده جبران کامل خسارت ناشی از اعمال کارکنان خود برآید (۲۷).

برابر سند مؤسس و رژیم امور محرمانه، مسئولیت سازمان در زمینه حفظ امور محرمانه و رسیدگی به موارد نقض اطلاعات محرمانه به‌طور بارزی مورد توجه قرار گرفته است. تعهد سازمان در این زمینه نیز تعهد به نتیجه بوده است. تخطی از طریق مقررات محرز است که موجبات مسئولیت سازمان را فراهم می‌سازد. به‌علاوه بند ۲۲ ضمیمه امور محرمانه نمی‌تواند رافع کلی مسئولیت سازمان در خصوص اعمال کارکنان دبیرخانه باشد و به‌نظر می‌رسد درج چنین بندی در کنوانسیون به‌طور کلی ناظر بر جلوگیری از شناسایی مسئولیت و به‌تبع آن جبران خساراتی است که می‌تواند به‌طور کلی موجودیت سازمان را به مخاطره افکند (۲۸).

باوجود ایرادات وارده به این قرائت از کنوانسیون، اگر بپذیریم که سازمان در قبال اعمال متخلفانه کارکنان مسئولیتی ندارد، این مسئولیت به‌هنگامی که دیگر ارکان سازمان شامل (شورای اجرایی، کنفرانس اعضا) اقدام‌های متخلفانه‌ای را در زمینه نقض امور محرمانه مرتکب شده باشند، به‌قوت خود باقی است؛ زیرا آنچه در بند ۲۲ ضمیمه امور محرمانه کنوانسیون راجع به عدم‌مسئولیت سازمان در قبال نقض امور محرمانه درج شده صرفاً به اعمال کارکنان دبیرخانه فنی محدود شده، به سایر ارکان سازمان قابل تسری نمی‌باشد.

۲-۳. مسئولیت سازمان در قبال نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه

برابر مقررات حقوق بین‌الملل

مسئولیت سازمان در خصوص نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه مطابق سند مؤسس مورد بررسی قرار گرفت. اینک این پرسش اساسی مطرح است که آیا

تأکید بند ۲۲ ضمیمه امور محرمانه کنوانسیون مبنی بر عدم مسئولیت سازمان در قبال نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه، با مقررات حقوق بین‌الملل عمومی سازگاری دارد؟ ناگفته پیداست که سازمان‌های بین‌المللی در روابط میان خود با یکدیگر و نیز با دولت‌ها تابع حقوق بین‌الملل محسوب می‌شوند. براساس رأی مشورتی دیوان در تفسیر موافقتنامه میان سازمان بهداشت جهانی و دولت مصر، «سازمان‌های بین‌المللی، تابع حقوق بین‌الملل بوده، ملتزم به تعهداتی هستند که قواعد حقوق بین‌الملل، اساسنامه‌ها یا موافقتنامه‌های بین‌المللی برای آنها ایجاد کرده است» (زمانی، ۱۳۸۷: ۱۲۲).

سازمان منع سلاح‌های شیمیایی نیز به‌عنوان یکی از تابعان نظام بین‌الملل دارای اهلیت برقراری روابط حقوقی با دیگران است. شناسایی چنین اهلیتی بدان معناست که در صورت نقض تکالیف و تعهدات قراردادی و غیرقراردادی، این سازمان دارای مسئولیت باشد.

پرواضح است که جامعه بین‌المللی نمی‌تواند نسبت به وضعیتی مسامحه روا دارد که در آن سازمان‌های بین‌المللی به نقض ضوابط الزام‌آور بین‌المللی مبادرت ورزند، اما در قبال آن فاقد مسئولیت باشند. چنین وضعیتی اهداف اساسی از مسئولیت بین‌المللی (بازدارندگی - جبران) را مخدوش می‌سازد. به‌بیان دیگر، وضعیتی که در آن اجرای تعهدات برخی تابعان از رهگذر مسئولیت بین‌المللی تضمین شده باشد، ولی اجرای تکالیف برخی دیگر فاقد چنین تضمینی باشد، کاملاً غیرقابل قبول است. نظام حقوقی بین‌المللی، مجموعه‌ای تجزیه‌ناپذیر است که جدای از قواعد حاکم بر بخش ماهوی روابط بین‌المللی (قواعد اصلی و اولیه) شامل قواعد ضامن وجودی نظام؛ یعنی اصول مسئولیت بین‌المللی (قواعد عرفی و ثانویه) نیز می‌باشد. از این رو، در راستای تضمین امنیت روابط بین‌المللی باید سازمان‌های بین‌المللی نیز تحت سیطره این قواعد قرار گرفته و مسئولیت بین‌المللی صرفاً در روابط میان دولت‌ها محصور نماند (زمانی، ۱۳۸۷: ۱۲۲).

باید توجه داشت همان‌گونه که از پیش‌نویس طرح مسئولیت بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی هویدا است (A/66/10, Report of ILC, 2011)، اساساً اصل مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی، اکنون به‌طور گسترده‌ای در دکترین و رویه

بین‌المللی نفوذ کرده است. در این راستا، برخی صاحب‌نظران از لزوم تثبیت سازمان‌های بین‌المللی در نظام حقوقی مناسب سخن گفته‌اند و برخی دیگر به صراحت ضرورت مسئولیت‌پذیری سازمان‌های بین‌المللی را مورد تأکید قرار داده‌اند. به‌زعم پرفسور پل روتر، چون سازمان‌ها از حق برقراری روابط بین‌المللی برخوردارند، انتساب مسئولیت بین‌المللی به آنها کمترین تکلیفی است که حقوق بین‌الملل برای آنها قائل شده است (زمانی، ۱۳۸۷: ۱۲۲).

پیداست که سازمان منع سلاح‌های شیمیایی نیز به دلیل تکالیفی که به‌عهده کارکنانش در اجرای کنوانسیون گذاشته، دارای وظایف مشخصی است و نقض چنین مقرراتی، نه‌تنها مطابق سند مؤسس موجبات طرح دعوی از سوی طرف ثالث را علیه سازمان در قبال اعمال متخلفانه کارکنان فراهم می‌سازد، بلکه مقررات حقوق بین‌الملل و رویه سازمان‌های بین‌المللی، مسئولیت اعمال زبان‌بار کارکنان و ارگان‌ها و فعالیت‌های انجام‌شده تحت نظارت و کنترل آنان را مورد توجه قرار داده، به‌عهده گرفته‌اند. از این‌رو، سازمان‌های بین‌المللی نمی‌توانند با توسل به مقررات خویش (حتی سند مؤسس) از ایفای تعهدات بین‌المللی امتناع ورزند.

طرح مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی نیز همانند طرح مسئولیت دولت‌ها، نقض تعهد و انتساب عمل نقض به دولت را از عناصر بارز مسئولیت قلمداد می‌کند. تعریفی که از مسئولیت دولت‌ها ارائه می‌شود، بر مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی نیز صادق می‌باشد. به‌عبارت دیگر، اینکه یک رفتار پایدار در فعل یا ترک فعل به موجب حقوق بین‌الملل قابل انتساب به یکی از تابعان حقوق بین‌الملل (دولت‌ها یا سازمان‌های بین‌المللی) باشد و این رفتار تعهدات بین‌المللی را نقض کند، امری غیرمشروع بوده، موجبات مسئولیت عامل آن را فراهم می‌سازد. برخی از صاحب‌نظران در این باره معتقدند که این تعریف در مورد هریک از تابعان حقوق بین‌الملل صدق می‌کند و می‌توان گفت که توجه مسئولیت بین‌المللی از زمانی ممکن است که عدم‌رعایت حقوق بین‌الملل تحقق یابد و این عدم‌رعایت را بتوان قابل انتساب به یک تابع حقوق بین‌الملل دانست (کک‌دین و دیگران، ۱۳۸۴: ۸۳).

از این‌رو، تأکید بند ۲۲ ضمیمه کنوانسیون نیز راجع به عدم مسئولیت سازمان در موارد نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه نمی‌تواند رافع مسئولیت کلی

سازمان باشد؛ به‌ویژه هنگامی که انتساب فعل یا ترک فعل بدان محرز باشد. به‌علاوه، همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، اگر بپذیریم که مسئولیت بین‌المللی نتیجه عملی وجود اهلیت حقوقی است (۲۹)، بنابراین نمی‌توان انتظار داشت که سازمان منع سلاح‌های شیمیایی با توجه به برخورداری از این اهلیت حقوقی، فاقد مسئولیت بین‌المللی در اثر ارتکاب اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه باشند. این در حالی است کارکنان دبیرخانه همواره تحت نظارت عالی سازمان قرار داشته، وظایف محوله را به‌اجرا می‌گذارند. طرح پیش‌نویس کمیسیون حقوق بین‌الملل درباره مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی تأکید دارد که «اعمال ارگان‌ها و یا کارگزاران سازمان‌های بین‌المللی هنگام انجام وظیفه ذیل مقررات حقوق بین‌الملل به‌عنوان اقدام‌های آن سازمان محسوب شده، موقعیت آن ارگان یا کارگزار در سازمان نیز تأثیری در این مورد ندارد». ماده ۶ طرح پیش‌نویس فراتر رفته، تأکید می‌کند «اعمال ارگان‌ها و یا کارگزاران سازمان‌های بین‌المللی هنگامی که در آن ظرفیت انجام وظیفه می‌کنند، باید ذیل مقررات حقوق بین‌الملل به‌عنوان اقدام‌های آن سازمان محسوب شود، حتی اگر چنین اقدام‌هایی فراتر از دستورالعمل‌های ارائه‌شده به کارگزار بوده، یا این اقدام‌ها با دستورالعمل‌ها در تعارض باشد» (13-4: 2009 A/CN.4/610).

امروزه بسیاری از سازمان‌های بین‌المللی از جمله سازمان ملل متحد و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی مسئولیت اعمال کارکنان دبیرخانه را در قالب موافقتنامه‌های منعقد شده با دولت‌ها پذیرفته‌اند (۳۰). چنین اقبالی از سوی سازمان‌های بین‌المللی برای پذیرش مسئولیت اعمال کارکنان به‌خوبی حکایت از آن دارد که چنین تعهدی برای استمرار همکاری میان کشورها و سازمان‌های بین‌المللی از اهمیتی بنیادین برخوردار است و انکار چنین تعهدی از سوی سازمان‌های بین‌المللی عملاً نافی راهنماهای^۱ مسلم پذیرفته‌شده برای حفظ کارایی سازمان به‌موازات پذیرش اصل پاسخگوبودن آنها است. سازمان منع سلاح‌های شیمیایی نیز به‌عنوان یکی از تابعان حقوق بین‌الملل، ملزم به رعایت چنین مقرراتی بوده، نسبت به اعمال کارکنان دبیرخانه به‌هنگام نقض اطلاعات محرمانه مسئولیت مستقیم دارد. این مسئولیت زمانی بیشتر

برجسته می‌شود که اساساً فعل و ترک فعل کارکنان دبیرخانه در حفظ اطلاعات محرمانه متناسب به سازمان منع سلاح‌های شیمیایی شود؛ زیرا به هر حال کارکنان دبیرخانه در زمان مأموریت به انجام وظایفی می‌پردازند که سازمان به آنها محول کرده است.

نهایت اینکه برابر مقررات حقوق بین‌الملل هیچ نقضی نباید بدون مجازات باقی بماند و دیوان نیز در آرای خود به درستی بر این اصل مسلم حقوق بین‌الملل صحنه گذاشته است. پذیرش چنین اصلی مستلزم آن است که سازمان در موارد نقض امور محرمانه از سوی کارکنان به دلیل «مسئولیت سازمانی»^۱ ناشی از فعل یا ترک فعل آنها و همچنین انتساب فعل و یا ترک فعل از سوی سازمان، از عهده جبران خسارت طرف ثالث، به‌ویژه هنگامی که عضو خاطی دبیرخانه قادر به جبران نباشد، برآید.

نتیجه‌گیری

سازمان منع سلاح‌های شیمیایی دارای اهلیت حقوقی بین‌المللی است، برخوردار از چنین اهلیتی مستلزم پذیرش مسئولیت متقابل سازمان در قبال اعمال کارکنان دبیرخانه است. اعطای مسئولیت‌های سنگینی از سوی اعضاء به دبیرخانه در حوزه بازرسی‌های مداخله‌جویانه و ارائه اطلاعات گسترده در زمینه فعالیت‌های شیمیایی بدون مدنظر قراردادن تعهدات دبیرخانه، به‌ویژه در خصوص حفظ امور محرمانه با متن و روح کنوانسیون سازگاری ندارد. مقررات کنوانسیون در زمینه حفظ امور محرمانه مجموعه به‌هم پیوسته‌ای است که نمی‌توان برای احراز مسئولیت سازمان صرفاً به یک بند (بند ۲۲ ضمیمه امور محرمانه کنوانسیون) استناد کرد. باید توجه داشت که سایر مقررات مرتبط کنوانسیون و رژیم امور محرمانه اساساً برای تضمین پاسخگویی دبیرخانه در مقابل موارد نقض امور محرمانه و برجسته‌کردن مسئولیت رسیدگی به موارد نقض از سوی سازمان تدوین شده، از این‌رو نمی‌توان مقررات کنوانسیون را به‌طور مجرد و مستقل از یکدیگر به‌طور انتزاعی مورد توجه قرار داد. بند ۲۲ ضمیمه کنوانسیون دایر بر عدم مسئولیت سازمان در قبال اعمال متخلفانه

کارکنان دبیرخانه اساساً فرض تقصیر سازمان را بدون توجه به اوضاع و اسبابی که می‌تواند موجبات مسئولیت سازمان را در قبال اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه فراهم سازد، نادیده گرفته است. چنین امری عملاً موجب می‌شود که پیشاپیش سازمان از هرگونه مسئولیتی در قبال اعمال کارکنان مبرا گردیده و سهم سازمان در قبال این اعمال به حساب نیاید. بدیهی است قائل شدن به چنین امری، نه تنها به منزله اثبات عدم تقصیر و همچنین عدم مسئولیت سازمان در ارتکاب اعمال متخلفانه قبل از رسیدگی به نقض امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه می‌باشد، بلکه نادیده گرفتن حقوق اعضاء در مواردی است که مسبب نقض امور محرمانه سازمان و کارکنان دبیرخانه به عنوان کارگزاران سازمان مرتکب نقض امور محرمانه شده‌اند. به علاوه همان‌طور که اشاره شد، سازمان در قبال حفظ امور محرمانه دارای تعهدات مشخصی از جمله به‌کارگیری سازوکارهای مناسب برای حسن انجام وظایف محوله دبیرخانه در قبال تعهدات مندرج در کنوانسیون و جلوگیری از اضرار به غیر بوده است. از این‌رو، پرواضح است که سازمان نه تنها در قبال اعمال کارکنان دبیرخانه مسئولیت دارد، بلکه این مسئولیت هنگامی برجسته می‌نماید که قصور سازمان در وضع مقررات و اجرای سازوکارها برای جلوگیری از نقض امور محرمانه از سوی کارکنان مسلم باشد. ناگفته پیداست که مسئولیت اداره دبیرخانه به عهده سازمان است و سازمان باید نظمی را برقرار سازد تا از اضرار به دیگران جلوگیری به عمل آورد. بنابراین، طبیعی است که سهم سازمان را در نقض امور محرمانه باید قوی‌تر دانست، به‌ویژه آنکه تعهد سازمان در حفظ امور محرمانه تعهد به نتیجه بوده یا حداقل سهم سازمان را در این زمینه در نظر گرفت. مسئولیت کارفرما در قبال اعمال کارکنان خود در حقوق داخلی کشورها از جمله ایران نیز پذیرفته شده است و به نظر می‌رسد این استدلال که چون کارفرما از اعمال کارکنان خود منتفع می‌شود، بنابراین منطقی است که در قبال اعمال متخلفانه آنان مسئول شناخته شود، در قبال سازمان‌های بین‌المللی نیز (به فراخور اشتغالات و ویژگی آنان) قابل استناد باشد (۳۱).

اگرچه قواعد حقوقی قابل اعمال در روابط کشورها و سازمان‌های بین‌المللی اصولاً سند مؤسس هستند، اما سایر قواعد شامل قواعد مرتبط با سازمان‌های

بین‌المللی، قواعد حقوق بین‌الملل عمومی و هرگونه قواعد دیگر الزام‌آور که به سازمان‌ها و اعضا تحمیل شده، در روابط میان کشورها و سازمان مورد توجه قرار می‌گیرد. بر همین اساس باید گفت قواعد حقوق بین‌الملل در زمینه مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی در قبال اعمال کارکنان دبیرخانه به‌نحو بارزی وجود چنین مسئولیت بین‌المللی را مورد شناسایی قرار داده است. انجمن حقوق بین‌الملل در همین زمینه تأکید می‌کند که «اساساً امکان سلب مسئولیت از سازمان یا اعضای آن پذیرفتنی نیست زمانی که قصور فاحش و یا سوء رفتار عمدی از سوی سازمان‌های بین‌المللی و یا کارگزاران آن به‌وقوع پیوسته باشد» (ILA final report , Berlin , 2004: 21).

در نهایت لزوم جبران خسارت و اصل ضرورت اجتناب از عدم مجازات نقض تعهد، اقتضا می‌کند که مسئولیت سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در موارد ارتکاب اعمال متخلفانه کارکنان مورد شناسایی قرار گرفته و در هر مورد به فراخور انتساب فعل یا ترک فعل ناشی از نقض امور محرمانه، سازمان از عهده جبران خسارت برآید. پذیرش مسئولیت در این باره، نه‌تنها ناشی از مقررات کلی حقوق بین‌الملل ناظر به مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی در قبال اعمال کارکنان است، بلکه نشأت گرفته از اصل زمامداری سازمان‌های بین‌المللی است که به‌طور فزاینده‌ای امروزه مورد توجه قرار گرفته است. پاسخگویی سازمان‌های بین‌المللی در قبال فعالیت‌های نهادی و عملیاتی خویش، اطمینان از کارایی کارکنان بین‌المللی، شفافیت در تصمیم‌سازی‌ها و ایفای تعهداتشان بر اساس اسناد مؤسس در قبال اعضای این سازمان‌ها از جمله مواردی است که امروزه مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی را در قبال اقداماتشان بیش از پیش برجسته ساخته است.

وانگهی ارائه اطلاعات گسترده از سوی اعضا به دبیرخانه سازمان منع سلاح‌های شیمیایی گاه برای کشورها آنچنان اهمیت دارد که افشای این اطلاعات می‌تواند امنیت ملی یک کشور و یا مزیت تجاری آن را در حوزه‌ای مرتبط با فعالیت‌های صنایع شیمیایی به مخاطره افکند. از این‌رو، نمی‌توان به‌سادگی انتظار داشت که کشورها به‌هنگام افشای امور محرمانه از سوی کارکنان دبیرخانه، اقدام‌های خود را برای جبران خسارت وارده به اقدام‌های تنبیهی علیه کارکنان

دبیرخانه محدود کرده و مسئولیت سازمان را در قبال اعمال ارگان‌ها و یا کارکنان دبیرخانه نادیده گیرند. به‌علاوه در مواردی حجم خسارت وارده ناشی از نقض امور محرمانه بگونه‌ای می‌تواند به گونه‌ای باشد که جبران تمامی ضررهای ناشی از این نقض از عهده کارکنان دبیرخانه خارج باشد.

نهایت اینکه همان‌گونه که در ماده ۶ پیش‌نویس طرح مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی تصریح شده، به‌محض انتساب عمل متخلفانه‌ای به کارکنان دبیرخانه که عهده‌دار اجرای وظایف محوله از سوی سازمان مربوط می‌باشند، این سازمان‌ها در قبال این تخلفات مسئولیتی بین‌المللی خواهند داشت. از این‌رو، می‌توان در یک جمع‌بندی گفت سازمان منع سلاح‌های شیمیایی همانند هر سازمان بین‌المللی دیگر در قبال اقدام‌های اعضای خود مسئولیت داشته و بند ۲۲ بخش D ضمیمه کنوانسیون نمی‌تواند به‌عنوان مفری جهت نادیده‌گرفتن مقررات حقوق بین‌الملل عمومی راجع به مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی در قبال اعمال متخلفانه کارکنان دبیرخانه از سوی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی مورد استناد قرار گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یادداشت‌ها

- (۱). کنفرانس خلع سلاح از جمله نهادهای مذاکراتی خلع سلاحی است که تاکنون معاهدات مختلفی را در زمینه عدم اشاعه و کنترل تسلیحات مورد مذاکره قرار داده است. کنوانسیون سلاح‌های میکروبی (BWC)، معاهده عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای (NPT)، کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی (CWC) و معاهده منع جامع آزمایش‌های هسته‌ای (CTBT) از عمده‌ترین اسنادی است که در این نهاد مورد مذاکره قرار گرفته است. این نهاد ۶۵ عضو داشته و تصمیم‌گیری نیز براساس قاعده وفاق عام است. مقر کنفرانس در ژنو است.
- (۲). البته استثنائاتی نیز وجود دارد که پرداختن به آن از دامنه این نوشتار خارج است. اما باید توجه داشت که هرگاه اعضای یک سازمان بین‌المللی در تصمیم‌سازی یک سازمان بین‌المللی، آنرا وادار به اعمال متخلفانه کرده باشد، مسئولیت ناشی از اعمال، متوجه اعضاء خواهد بود.
- (۳). سازمان منع سلاح‌های شیمیایی در قالب اسناد استناداری که مورد موافقت اعضاء قرار گرفته، مبادرت به انعقاد این موافقتنامه‌ها می‌کند. البته برخی مفاد آن می‌تواند با توجه به شرایط و مقررات موجود کشورهای عضو تنظیم شود، اما به هر حال این تغییرات نمی‌تواند به گونه‌ای بارز از سند الگو که ناظر بر تعیین چارچوبی مشخص برای برخورداری سازمان از اهلیت حقوقی و مزایا و مسئولیت در سرزمین کشور عضو می‌باشد، فاصله بگیرد.
- (۴). دیوان به‌منظور احراز وجود شخصیت بین‌المللی برای سازمان ملل متحد، اقدام به بررسی ویژگی‌های کلی سازمان، سپس اهداف و اصولی که برای آن در نظر گرفته شده است، کرد. به نظر دیوان لازم است که سازمان برای دستیابی به اهداف خود دارای شخصیت بین‌المللی باشد. دیوان با تکیه بر تشکیلات داخلی سازمان و نیز صلاحیت ارگان‌های آن و با اشاره به عملکرد سازمان در انعقاد توافقنامه‌هایی با بسیاری از اعضاء خود، متذکر اهمیت مأموریت‌های سازمان ملل متحد برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی می‌شود که سازمان بدون برخورداری از شخصیت گسترده بین‌المللی و اهلیت انجام آن در سطح بین‌المللی قادر به انجام آن نخواهد بود.
- (۵). انجمن حقوق بین‌الملل طی سال‌های اخیر تلاش کرده تا اصول مشترکی را که قابل اعمال در خصوص تمامی سازمان‌های بین‌المللی است، تدوین نماید. در دومین گزارش کمیته انجمن حقوق بین‌الملل درباره اصول ناظر بر مسئولیت سازمان‌های

بین‌المللی در مقابل اقدامات کارگزاران این سازمان‌ها، اصول مربوط به مسئولیت سازمان‌ها در قبال اعمالشان مورد توجه قرار گرفته است. اگرچه این اصول گامی نخست در حوزه تدوین اصول ناظر بر مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی تلقی می‌شود، اما از این حیث که ابعاد دیگری از رژیم مربوط به مسئولیت بین‌المللی را مورد توجه قرار داده، بسیار حائز اهمیت است.

(۶). این سند موسوم به «رژیم امور محرمانه» (OPCW Policy on Confidentiality) براساس بخش ضمیمه امور محرمانه کنوانسیون تنظیم شده و به تصویب نخستین کنفرانس اعضاء در سال ۱۹۹۷ رسیده است. متن کنوانسیون به همراه این سند عمده‌ترین اسنادی هستند که درخصوص امور محرمانه سازمان منع سلاح‌های شیمیایی مورد ارجاع است.

(۷). منظور از سازمان شامل کشورهای عضو، دبیرخانه فنی و نهادهای تصمیم‌ساز هستند. اما با توجه به اینکه موضوع این نوشتار متمرکز بر بررسی مسئولیت سازمان در قبال اعمال متخلفانه اعضاء دبیرخانه در صورت نقض مقررات مربوط به اطلاعات محرمانه می‌باشد. از این‌رو، از طرح سایر مباحث مربوط مسئولیت نهادهای تصمیم‌گیرنده سازمان صرف‌نظر شده است. در عین حال با توجه به اشاره به بند ۵ ماده ۸ کنوانسیون به وظایف سازمان در قبال حفظ امور محرمانه به این وظیفه بنیادین که متضمن ابقای تعهدات از سوی تمامی اجزا سازمان می‌باشد نیز، به فراخور بحث پرداخته می‌شود.

(۸). این اطلاعات شامل آن دسته از مواردی است که دبیرکل بر اساس رژیم امور محرمانه سازمان بخشی از اطلاعات غیرمحرمانه و یا اطلاعات طبقه‌بندی را که بر اساس این رژیم از طبقه‌بندی خارج شده، به‌طور علنی منتشر می‌سازد. همچنین در مواردی مدیرکل سازمان می‌تواند با اجازه اعضاء اطلاعات محدودی را برای بهره برداری رسمی سایر نهادهای بین‌الدولی در اختیار آنها قرار دهد.

(۹). این اطلاعات شامل آن دسته از اطلاعات کلی در مورد اجرای کنوانسیون است که می‌تواند تجمیع شده و سپس مطابق با تصمیم کنفرانس عمومی یا شورای اجرایی منتشر شود. همچنین هر گونه اطلاعات دیگری نیز می‌تواند با رضایت کشوری که این اطلاعات بدان مرتبط است، منتشر شود. نکته آخر این بند نیز تصریح دارد، اطلاعات طبقه‌بندی‌شده از سوی سازمان صرفاً به‌نحوی مطابق با آیین پیش‌بینی‌شده منتشر شود که اطمینان حاصل گردد انتشار چنین اطلاعاتی مطابق با نیازهای کنوانسیون باشد.

(۱۰). آیین نقض در بخش ۹ رژیم امور محرمانه ذکر شده است. این موضوع در چارچوب موضوع مسئولیت سازمان در رسیدگی به موارد نقض مورد بررسی قرار می‌گیرد. براساس اصل نیاز به دانستن (need to know) دسترسی اعضاء دبیرخانه به اطلاعات محرمانه فراهم می‌شود.

(۱۱). بر همین اساس است که دبیرخانه به‌تناوب جابه‌جایی نیروها در دبیرخانه فنی به کشورها درباره میزان دسترسی هر یک از اعضاء اطلاع‌رسانی می‌کند.

- (۱۲). استدلال بالا از این حیث مورد توجه قرار گرفته که جبران خسارات نتیجه عملی پذیرش مسئولیت است و چنانچه عضو ناقض مقررات امور محرمانه قادر به جبران خسارت نشود، نمی‌توان پرداخت خسارت به زیان‌دیده را صرفاً منوط به آن کرد که سازمان براساس لطف حاضر به پرداخت خسارت شود. توضیح اینکه در مواردی سازمان ملل بدون قبول مسئولیت حاضر به پرداخت خسارت شده است.
- (۱۳). در این باره می‌توان به اقدام‌هایی که طی دو دهه گذشته درخصوص لزوم مجازات جنایتکاران جنگی از طریق ایجاد دادگاه‌های رسیدگی به جنایات جنگی و یا ترتیباتی که با هدف جلوگیری از بی‌مجازات بودن در قالب «اصول مربوط به حمایت و ارتقاء حقوق بشر از طریق مبارزه با بی‌مجازات بودن» توسط نهادهای حقوق بشری مورد توافق قرار گرفته است استناد کرد. جهت اطلاعات بیشتر نک: (A/RES/60/147, 21 March 2006)
- (۱۴). کنفرانس اعضاء تصمیم مربوط به رژیم امور محرمانه را در سال ۱۹۹۷ تصویب کرد. رژیم امور محرمانه به سه موضوع اساسی پرداخته است. اصول و راهنمای مربوط به آیین انتشار اطلاعات محرمانه از سوی سازمان مطابق بند (iii) ۲ ضمیمه کنوانسیون، نظام طبقه‌بندی و حساسیت اطلاعات و اسناد مربوط، توصیه‌های مربوط به آیین رسیدگی به موارد نقض یا اتهام نقض امور محرمانه مطابق بند ۱۸ ضمیمه امور محرمانه این سند ضمیمه است.
- (۱۵). درج این عبارت با این هدف صورت پذیرفته که به نظام حقوق داخلی اعضاء توجه شود؛ زیرا چه‌بسا نظام‌های حقوقی محدودیت‌هایی را در این زمینه وضع کرده باشند.
- (۱۶). چه‌بسا در حوزه نقض امور محرمانه، عمل انتساب به کارکنان دبیرخانه متناسب شود، اما فرد قادر به جبران خسارت نباشد و یا اساساً به دلیل اینکه فرد خاطی تحت کنترل سازمان انجام وظیفه می‌کرده، مسئولیت نقض را متوجه سازمان کند.
- (۱۷). برای پاسخگویی به چنین پرسشی نباید محدود به مقررات کنوانسیون شد؛ زیرا سازمان منع سلاح‌های شیمیایی از تابعان حقوق بین‌الملل به‌شمار آمده و باید مسئولیت آن در قالبی فراتر و در چارچوب مقررات کلی حقوق بین‌الملل در حوزه مسئولیت سازمان‌های بین‌المللی نیز مورد ارزیابی قرار گیرد.
- (۱۸). اختلاف می‌تواند بین سازمان و یک کشور عضو راجع به اتهام نقض امور محرمانه که توسط مسئولیت یک کشور عضو یا سازمان رخ داده باشد، این اختلاف همچنین ممکن است میان چند کشور عضو از یک سو و سازمان از سوی دیگر بوده و راجع به مسئولیت سازمان در نقض امور محرمانه باشد. این اختلاف همچنین می‌تواند میان دو کشور عضو باشد.
- (۱۹). نقض امور محرمانه به معنای نادیده‌انگاشتن تعهد مبنی بر حفظ اطلاعات محرمانه از جمله افشای غیرمجاز اطلاعات محرمانه به اشخاص، دولت یا مؤسسه خصوصی بدون در نظر گرفتن قصد یا تبعات چنین اقدامی است.
- (۲۰). گزارش تحقیقات باید در دو نسخه گزارش کامل (Full Report) یا تغییر یافته (Modified)

- Report) تهیه شود. هدف از این اقدام است که در گزارش تغییر یافته اطلاعات محرمانه (پیش‌تر فاش شده) حذف شود تا بدین ترتیب اطمینان حاصل شود که دیگر اطلاعات محرمانه نه تنها نقض نشود، بلکه در دسترسی‌های غیرمجاز قرار نگرفته و فاش نشود و از این طریق به اطلاعات شخصی اعضای دبیرخانه که به موضوع ارتباط ندارند، خدشه‌ای وارد نشود.
- (۲۱). سازمان منع سلاح‌های شیمیایی فاقد نظام بازنشستگی (Non Career) است. از این‌رو، افراد استخدام دائمی نبوده و بر این اساس صرفاً در خاتمه خدمت، سابقه افراد بازخرید شده و از صندوق خرید خدمت (Provident Fund) پرداخت می‌شود.
- (۲۲). کمیسیون امور محرمانه می‌تواند به موارد نقض میان اعضا و سازمان رسیدگی کند. کمیسیون همچنین می‌تواند مطابق بند ۴ (XIV) ماده ۱۴ کنوانسیون از کنفرانس درخواست نماید تا به موضوع اختلافی غیر از موضوع اختلافی میان اعضا و سازمان بپردازد. کمیسیون می‌تواند مطابق انتخاب دو کشور عضو برای رسیدگی به موارد نقض امور محرمانه تشکیل شود.
- (۲۳). اگر طرفین به‌عنوان یک شرط بپذیرند که موضوع به کمیسیون امور محرمانه ارجاع شود، در این صورت کمیسیون امور محرمانه با رضایت قطعی طرف‌های دعوی به‌عنوان داور عمل خواهد کرد. در چنین شرایطی، تصمیم کمیسیون برای طرفین الزامی خواهد بود (نک به بند ۳-۵ و ۳-۶ رژیم امور محرمانه).
- (۲۴). اگرچه در صدد پاسخگویی به ایراد مخالفان درج مسئولیت سازمان در کنوانسیون نمی‌باشیم، اما اجمالاً باید به برخی تحولاتی که در سال‌های پایانی قرن بیستم در مذاکرات خلع سلاح به‌وقوع پیوسته، اشاره کرد. برخی کشورها با درج مفهوم مشابهی از آنچه در کنوانسیون سلاح‌های شیمیایی در خصوص عدم مسئولیت سازمان در قبال اعمال کارکنان دبیرخانه آمده، در چارچوب مذاکرات پروتکل الحاقی کنوانسیون سلاح‌های میکروبی مخالفت کردند. هیئت نمایندگی ژاپن در جریان مذاکرات مربوط به پروتکل کنوانسیون سلاح‌های میکروبی قویاً مخالفت خود را با درج چنین مفهومی در سند پروتکل اعلام کرد. نماینده این کشور تأکید داشت که درج چنین مفهومی موجب خواهد شد صنایع مرتبط این کشورها با الحاق این کشور به پروتکل میکروبی مخالفت ورزند. استدلال نمایندگان این کشور آن بود که میلیون‌ها یورو صرف تحقیقات برای انجام برخی طرح‌ها می‌شود و نقض امور محرمانه می‌تواند لطمات جبران‌ناپذیری را به این کشورها وارد سازد. بنابراین ضروری است مسئولیت سازمان در این زمینه به‌طور کامل مورد شناسایی قرار گیرد.
- (۲۵). این امکان وجود دارد که اطلاعات امور محرمانه کشورهای عضو در پی تصمیم ارکان سازمان اتخاذ شده و خسارات بسیاری را متوجه اعضا کند.
- (۲۶). در این بخش صرفاً به تحلیل بند ۲۲ در چارچوب مقررات کلی کنوانسیون و رژیم امور محرمانه درباره وظایف سازمان بسنده شده و در بخش آتی، موضوع سازگاری سند مؤسس با قواعد حقوق بین‌الملل درباره مسئولیت سازمان‌های

بین‌المللی در قبال اعمال کارکنان دبیرخانه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

(۲۷). اگرچه برخی معتقدند تحمیل چنین بار مالی به اعضاء ممکن است فرایند تصویب را به تأخیر انداخته یا لطماتی به منافع سازمان وارد آید، اما این امر حائز اهمیت است که با وجود اتکای سازمان به مبالغ دریافتی از اعضای این سازمان است که خود باید رأساً از عهده جبران خسارت ناشی از اعمال ارگان‌ها و مأمورین خویش برآید. بدیهی است دخالت مستقیم اعضای سازمان در پرداخت غرامت موجب می‌شود که اعضاء در روند تصمیم‌گیری به‌صورتی غیرموجه مداخله کرده و استقلال آن را به مخاطره افکنند. مؤسسه حقوق بین‌الملل در خصوص پرداخت غرامت دیون سازمان‌های بین‌المللی تصریح می‌کند سازمان باید به‌میزان سهم خود از بودجه و با سرمایه سازمان در غرامات پرداختی آن سهم شود. بدون اینکه طرف‌های ثالث بتوانند در این مورد مستقیماً علیه اعضای سازمان اقامه دعوی کنند.

(۲۸). این احتمال وجود دارد که خسارات به‌گونه‌ای باشد که غرامت سنگینی را متوجه سازمان نماید، به‌گونه‌ای که پرداخت غرامت از عهده سازمان خارج باشد.

(۲۹). بیشتر در بحث اهلیت حقوقی سازمان منع سلاح‌های شیمیایی، وجود اهلیت حقوقی بین‌المللی برای سازمان محرز شد. برای احراز اهلیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی، چهار شاخص عمده برشمرده شده که از جمله مهم‌ترین آنها وجود مسئولیت بین‌المللی در صورت نقض حقوق از سوی سازمان‌های بین‌المللی می‌باشد. البته در احراز اهلیت حقوقی سازمان‌های بین‌المللی ضرورتی ندارد که همه این شاخص‌ها در کنار یکدیگر جمع گردند. نک به: (Brownlie, 1998: 36)

(۳۰). آژانس بین‌المللی انرژی اتمی براساس اصول کلی حقوقی همواره در موافقتنامه‌های منعقد شده با دولت‌ها خاطر نشان ساخته است که مسئولیت ناشی از اعمال رسمی کارکنان خود را به‌عهده می‌گیرد. کلیه موافقتنامه‌های آژانس، متضمن تعهد آژانس در مورد رفتار و عملکرد بازرسان و حمایت از اطلاعات کسب شده می‌باشد.

(۳۱). به‌موجب ماده ۱۲ قانون مسئولیت مدنی «کارفرمایانی که مشمول قانون کار می‌باشند، مسئول جبران خساراتی هستند که از طرف کارکنان اداری و یا کارگران آنان در حین انجام کار با یا به مناسبت آن وارد شده است». مفاد این ماده بر مصالح گوناگون اجتماعی مبتنی است. قانونگذار خواسته است کسانی را که در نتیجه فعالیت کارخانه‌ها و کارگاه‌ها زیان می‌بینند، در مقام جبران خسارت با کارگران و کارمندان روبه‌رو نسازد و زیانی را جبران‌نشده باقی نگذارد. جهت مطالعه بیشتر نک به: (کاتوزیان، ۱۳۸۵: ۱۱۱).

منابع

الف - فارسی

- بلوچی، حیدرعلی (۱۳۸۶)، *سازمان منع سلاح‌های شیمیایی*، تهران: وزارت امور خارجه، دفتر مطالعات سیاسی بین‌المللی.
- زمانی، سیدقاسم (۱۳۸۷)، *حقوق سازمان‌های بین‌المللی، شخصیت، مسئولیت، مصونیت*، چاپ چهارم، تهران: شهر دانش.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۵)، *دور حقوق مدنی؛ وقایع حقوقی*، چاپ دهم، تهران: شرکت سهامی انتشار.
- نگوین کک‌دین، پاتریک وینه و آلن پله (۱۳۸۴)، *حقوق بین‌الملل عمومی*، ترجمه حسن حبیبی، جلد دوم، تهران: اطلاعات.

ب - انگلیسی

- Brownlie, Jan (1998), *The Role of Law in International Affairs*, International Law at the Fiftieth Anniversary of the UN, Dordrecht: Martinus Nijhoff.
- International Law Association Final Report (2004), *Accountability of International Organizations*, Berlin conference.
- C-I/DEC.13/Rev (February 1, 2006), *OPCW Policy on Confidentiality*.
- A/ CN.4/610 (27 March, 2009), *Seventh Report on Responsibility of International Organizations*.
- Tabbasi, Lisa Woollomes (1991), *OPCW, The Legal Texts*, T.M.C Asser Press.
- Walter Krutzsch and Ralf Trapp (1994), *A Commentary on the CWC*, Dordrecht: Martinus Nijhoff.
- Wellens, Karel (2002), *Remedies Against International Organizations*, Cambridge: Cambridge University.
- A/66/10, Report of the International Law Commission (August 2011), 63rd Session, United Nations, New York.
- Cipolat, Urs A (2000), "The New Chemical Weapons Convention and Export Controls: Towards Greater Multilateralism?", *Michigan Journal of*

International Law, Vol. 21 No. 3, **Spring**.

A/RES/60/147 (March 21, 2006), Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی